

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Гуманітарно-педагогічний факультет

Кафедра технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

здобувача першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

тема:

**ДЕКОРАТИВНЕ ПАННО «В СЕРПАНКУ ОСЕНІ ПРОСКУРІВСЬКІ
МОТИВИ» В ТЕХНІЦІ ГОБЕЛЕНОВОГО ТКАННЯ**

Галузь знань 02 «Культура і мистецтво»

Спеціальність 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»

Спеціалізація «Художній текстиль»

Освітня програма «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво»

КвРДМ.23.153.21.02.ПЗ

Виконала студентка 4 курсу групи ДМ-21-1

Альона БІЛОУС

Керівник: канд пед. наук, доцент

Лариса КОРНИЦЬКА

Нормоконтролер

Оксана ПЯСТУК

До захисту допускаю:

В. о. завідувача кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва

Олена
САМБОРСЬКА

« 14 » серпня 2025 р.

Хмельницький 2025

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет гуманітарно-педагогічний
 Кафедра технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва
 Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
 Галузь знань 02 Культура і мистецтво
 Спеціальність 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація
 Освітня програма Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво
 Спеціалізація Художній текстиль

ЗАТВЕРДЖУЮ

В. о. завідувача кафедри ТЛОХИ
Олена САМБОРСЬКА
04 червня 2025 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Рілоує Артем Олександрович

Прізвище, ім'я, по-батькові студента

1. Тема роботи Декоративне панно "В серпаласу осені прокурівські мотиви" в техніці гондольного керівник роботи Франка Верещинська Марія Анатоліївна, р.н.н. доцент
 Прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання

Затверджено наказом ректора університету від 07 червня 2025 р. № 23

2. Строк подання студентом роботи на кафедру 17.06-18.06.2025р.

3. Вихідні дані до роботи Технічна висновка "Збережені традиції" Smart мого Прокурів.

4. Зміст пояснювальної записки Вступ. Перший розділ включає: історію розвитку техніки гондольного ткацтва та технологічні особливості техніки. Другий розділ: Формальні теми і худ. образне інструментування ідеї твору. Висвітлення худ. композиції та технологічного матеріалознавчі особливості виконання декор. панно, висвітлення хар-ку матеріалів та інструментів; техно. логічну послідовність виконання твору, калькування вагрок та композиційна хар-ка виконаного дек. панно. Висновок.

5. Творча робота "Всерпаласу осені прокурівські мотиви"
 Назва художнього твору (виробу)

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Антиплагіат	Гермиченко І.І		
Нормоконтроль	Алешук О.В		

7. Дата видачі завдання 04.04.2025р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва розділу кваліфікаційної роботи	Строк виконання	Примітка
1	Вступ	28.04 - 2.05.2025	виконано
2	1 розділ	3.05 - 16.05.2025	виконано
3	2 розділ	18.05 - 26.05.2025	виконано
4	Висновки, перелік посилань	27.05 - 28.05.2025	виконано
5	Попередній захист	29.05 - 30.05.2025	виконано
6	Перевірка на плагіат	2.06 - 4.06.2025	виконано
7	Нормоконтроль	5.06 - 10.06.2025	виконано
8	Рецензування	13.06 - 16.06.2025	виконано
9	Захист	18.06 - 20.06.2025	виконано

Студент

Підпис

Альона БІЛОУС

Ім'я, прізвище

Керівник

Підпис

Лариса КОРНИЦЬ

Ім'я, прізвище

АНОТАЦІЯ

Тема кваліфікаційної роботи: Декоративне панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» в техніці гобеленового ткання

Автор: ст. гр. ДМ-21-1 Альона БІЛОУС

Керівник: канд. пед. наук, доцент Лариса КОРНИЦЬКА

Обсяг пояснювальної записки: 52 с. Обсяг додатків: 18 с.

Ключові слова: декоративне панно, гобелен, техніка гобеленового ткання, композиція, декоративне мистецтво.

Кваліфікаційна робота виконувалась з урахуванням особливостей техніки гобеленового ткання. Текстова частина кваліфікаційної роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків, переліку джерел посилання та додатків.

У першому розділі досліджено історію розвитку техніки гобеленового ткання, наведено художньо-технологічні особливості виконання творів традиційною технікою гобеленового ткання.

У другому розділі обґрунтовано ідею теми, охарактеризовано матеріали та інструменти, показано калькуляцію витрат щодо виконаного декоративного панно, його технологічну послідовність виконання та надано композиційну характеристику та естетичну оцінку композиції декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви».

Зроблено висновки та підведено підсумки щодо поставленої на початку роботи мети та виконання поставлених задач.

Також, представлено перелік джерел посилання.

Текстова частина підсилюється ілюстративним матеріалом, частина якого винесена в додатки.

14 червня 2025р.

Число

підпис

Альона БІЛОУС

ім'я і прізвище

ЗМІСТ

	С.
Вступ.....	7
1 Традиції та новаторство в декоративному мистецтві гобеленового ткання.....	10
1.1 Історія розвитку техніки гобеленового ткання	10
1.2 Художньо-технологічні особливості виконання творів традиційною технікою гобеленового ткання	18
2 Художньо-композиційні та технолого-матеріалознавчі особливості виконання декоративного панно технікою гобеленового ткання	27
2.1 Ідея та художньо-образне обґрунтування теми «В серпанку осені проскурівські мотиви».....	27
2.2 Характеристика матеріалів, інструментів та калькуляція витрат щодо виконаного декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» в техніці гобеленового ткання	35
2.3 Технологічна послідовність виготовлення декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» в техніці гобеленового ткання.....	39
2.4 Композиційна характеристика та естетична оцінка виконаного декоративного панно.....	43
Висновки	47
Перелік джерел посилання	49
Додаток А Гобелени різних історичних епох	53
Додаток Б Гобелени українських майстрів ХХ століття	57
Додаток В Гобелени майстрів м. Хмельницького	60
Додаток Г Художньо-технологічні особливості виконання творів традиційною технікою гобеленового ткання	61
Додаток Д Історичні будівлі вул. Проскурівської у м. Хмельницький	64

Додаток Е Ескізний пошук композиції декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви»	67
Додаток Ж Виконане декоративне панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» в гобеленовій техніці	69
Додаток И Проєкт постеру декоративного панно «в серпанку осені проскурівські мотиви» в гобеленовій техніці	70

ВСТУП

Гобелен – це вишукане і давнє декоративне-ужиткове мистецтво, яке поєднує в собі художню виразність і майстерність ручної праці. Техніка гобелена є однією з найцікавіших форм текстильного мистецтва. Вона дозволяє створювати не лише декоративні панно, а й цілі художні історії, передаючи настрій, колорит і символіку через переплетіння ниток.

Декоративне панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» слугує авторською інтерпретацією осіннього настрою старовинного міста Проскурова (теперішній Хмельницький). Вона відображає теплоту спогадів, плавність ліній осінніх дерев і архітектурні форми, знайомі кожному мешканцю. Такий твір вимагає не лише технічних навичок, але й глибокого художнього бачення, адже кожна деталь – це частина єдиного образу, витканого вручну.

Гобеленова техніка потребує точності, терпіння та вміння працювати з кольором і текстурою ниток. Завдяки їй можна створити витвори мистецтва, які будуть передавати емоційний зміст через десятиліття. Гобелен широко використовується як у сучасному декоративному оформленні інтер'єру, так і в культурному збереженні національних традицій.

Сучасні майстри поєднують класичні техніки з новими підходами, зберігаючи дух народного мистецтва та водночас надаючи роботам сучасного звучання. Гобеленова техніка дозволяє не просто створювати красиві речі, а втілювати в них історії, настрій, пам'ять про рідні місця.

Щоб опанувати гобеленове мистецтво, необхідно мати бажання творити, уважність до деталей, відчуття ритму і композиції. Це кропітка праця, яка винагороджується особливими результатами.

Гобелен – це не лише декоративне мистецтво, а й форма збереження культурної спадщини. Декоративне панно «В серпанку осені проскурівські

мотиви» є прикладом того, як текстиль може розповідати історії, пробуджувати спогади і створювати атмосферу тепла та затишку.

Текстильне мистецтво займає вагоме місце в українській культурі, поєднуючи в собі естетику, традиції та символізм. Одним із найвиразніших його різновидів є гобелен, що створюється шляхом художнього ткацтва. Гобелен дозволяє передавати не лише сюжетну композицію, а й настрій, глибину образу та індивідуальне бачення митця.

Обрана тема «В серпанку осені проскурівські мотиви» є актуальною, оскільки поєднує в собі традиційну гобеленову техніку з авторським баченням історичної пам'яті міста Проскурів (сучасний Хмельницький). Цей твір є не лише декоративною композицією, а й культурно-мистецьким осмисленням рідного краю, що зберігається у формі тканого образу.

Об'єктом дослідження виступає гобелен як вид декоративно-ужиткового мистецтва, що має естетичну та культурну цінність.

Предметом дослідження є художньо-композиційні та технологічно-матеріалознавчі особливості виготовлення декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» в техніці гобеленового ткання.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні художньо-композиційних і технологічно-матеріалознавчих особливостей декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» в техніці гобеленового ткання, виготовленні його відповідно до схарактеризованої технологічної послідовності та презентуванні на постері.

Кваліфікаційна робота спрямована на збереження та популяризацію традицій декоративно-ужиткового мистецтва через призму сучасного бачення. Реалізація художнього гобелену «В серпанку осені проскурівські мотиви» демонструє можливості гармонійного поєднання традиційної техніки гобеленового ткання та сучасної художньої мови.

Завданням кваліфікаційної роботи є:

– дослідити історію розвитку техніки гобеленового ткання;

- охарактеризувати художньо-технологічні особливості виконання творів традиційною технікою гобеленового ткання;
- обґрунтувати ідею та художньо-образний зміст теми декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» у техніці гобеленового ткання;
- підібрати та охарактеризувати матеріали, виконати калькуляцію витрат на виготовлення декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» у техніці гобеленового ткання;
- обґрунтувати технологічну послідовність виконання декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» у техніці гобеленового ткання та виготовити його;
- охарактеризувати композиційні особливості виконаного декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви», надати йому естетичну оцінку та виготовити постер.

Тема кваліфікаційної роботи пройшла апробацію на науковій студентській конференції кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва ХНУ (м. Хмельницький, 02 травня 2025 р.) [1].

У збірнику матеріалів цієї конференції (Матеріали наукової студентської конференції секції кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва. (м. Хмельницький, 02 травня 2025 р.) / ред. кол.: І. В. Андрощук, І. П. Андрощук [та ін.]. – Хмельницький : ХНУ, 2025. – 96 с. (укр.), секція «Традиції і сучасність в образотворчому та декоративному мистецтві») опубліковано тези «Будівлі старого Проскурова як історичний зв'язок минулого з сучасністю». – С. 51–54.

1 ТРАДИЦІЇ ТА НОВАТОРСТВО В ДЕКОРАТИВНОМУ МИСТЕЦТВІ ГОБЕЛЕНОВОГО ТКАННЯ

1.1 Історія розвитку техніки гобеленового ткання

Гобелен – це не просто килим, це окремий вид мистецтва, картина з вовняних або шовкових ниток, зазвичай зіткана вручну [2].

Великі, ткані гобелени ручної роботи у всі часи були прикрасою будь-якого приміщення і робили його більш затишним та урочистим. Й сьогодні гобеленові вироби в інтер'єрах, а особливо гобелени ручного виконання – ознака заможності, гарного смаку та інвестицій у вишукане мистецтво. Технічно виготовити гобелен доволі складно та й часу це потребує багато. Поєднання кольорів і формування зображення в техніці гобеленового ткання вимагає неабиякої вправності та майстерності [3].

Саме гобелен неодмінна деталь аристократичних інтер'єрів описаних в книгах письменників минулих століть. Будь-яку щільну декоративну тканину з витканими різнокольоровими візерунками називали гобеленом [4].

Гобелен порівнюють із живописом, зокрема, з фресками або розписами з тією лише різницею, що замість фарб використовують нитки та описують, як безворсовий килим із сюжетною або орнаментальною композицією, витканий вручну. У середньовічній Європі за часу розквіту гобеленового мистецтва вони належали до найбільш бажаних предметів розкоші. Багаті вельможі не оминали нагоди вразити один одного багатством своїх гобеленових колекцій, що наочно демонструвало могутність і впливовість їхніх власників. Гобелени до цих колекцій попадали різними шляхами: одні купували, другі переходили у спадок, треті їхні власники отримували як подарунки або ж здобували як трофеї.

Так, Філіп Добрий (1418 – 1467 рр.) залишив у спадок своєму синові колекцію гобеленів, що складалася з 86 серій [4]. На сьогоднішній день створений збірник з цією колекцією (див. додаток А, рисунок А.1).

Сюжети гобеленових зображень були різні: релігійні сцени, епізоди запозичені з класичної міфології та легенд, міського й сільського життя, спорту та військових дій; геральдичні зображення. Первісна функція гобеленів – захищати від холоду й, водночас, прикрашати тогочасні інтер'єри. Середньовічні замки, палаци та собори були зведені з каменю, з вузькими вікнами, що давали мало світла, часто з холодними протягами; це були досить непривітні споруди, позбавлені затишку. Гобелени привносили тепло й вишуканість до цих похмурих будівель. Насичені кольори, краса малюнка та м'якість текстури приховували невибагливу простоту холодних і грубих поверхонь стін [5].

Термін «гобелен» народився у Франції ще у XII столітті [2]. Отримав свою назву від французької королівської мануфактури, яка була заснована 1662 року в Парижі, в кварталі Гобеленів. Родоначальник цього сімейства Жілль Гобелен, прибувши в період царювання французького короля Франциска I з Реймса до Парижу, заснував неподалік від цього міста, на струмку Б'євр фарбувальню для вовни. Його спадкоємці у XVI столітті продовжували утримувати цей заклад і додали до нього килимову ткацьку мануфактуру на зразок тих, якими славилася у ті часи Фландрія.

Тоді ж, у другій половині XVI століття, з'явилися прекрасні гобелени. Ткалися також гобелени сакральної тематики. У XVI столітті прекрасні гобелени з шовку і золотих ниток створювалися в Брюсселі, а ескізи для них проектували відомі художники, наприклад Квінтен Массейс або Барента ван Орлей; найзнаменитішим брюссельським ткачем був Гійом де Паннемакер. Саме тутешнім майстрам папа Леон X замовив серію «Діяння апостолів» за ескізами Рафаеля [6].

Видатний художник та дизайнер гобеленів Берnard ван Орлі, створив новий гобеленовий стиль, який поєднав італійський фігуральний стиль та

перспективну передачу з багатими сюжетами та орнаментальними традиціями Нідерландів. Такі елементи можна знайти в його одній з дев'яти серій під назвою «Почесті», особливим прикладом якої є гобелен «Фортуна» (див. додаток А, рисунок А.2) [7].

У XVII–XVIII століттях гобеленом стали називати декоративну тканину великої художньої цінності, що виробляється ручним способом за малюнками найкращих художників (ткана картина, драпірування, меблева оббивка тощо). У XIX столітті ручне виробництво гобеленів поступово стало витіснятися машинами [3].

Творець Жілля Гоббелен приїхав до Парижа і заснував там свою килимову ткацьку. Килими користувалися великою популярністю у багатих людей, а король Людовик XIV навіть викупив цю ткацьку, створивши на її місці «Королівську гобеленову мануфактуру». Тож спочатку гобеленами називали килими виробництва тільки цієї майстерні, на честь свого творця [2].

Згодом всі килими, що виготовлялися цією технікою стали називатися гобеленами. У ті далекі часи гобелени були дуже дорогими, ними прикрашали королівські палаци або дарували знатним гостям. Королівська гобеленова мануфактура існує й до нині і є справжнім надбанням Франції.

Однак, історія гобеленової техніки куди довша. Текстильні картини у вигляді килима створювали ще в стародавньому Єгипті, а пік гобеленового мистецтва припав на IV–VII століття. У Європі популярність гобеленів зростає з початком Хрестових походів. Тоді створенням гобеленів опікувалася церква, тому головними сюжетами на килимах були біблійні чи історичні події.

Також, часто зустрічалися гобелени з геометричними візерунками або рослинними орнаментами. Гобелени виконували не лише декоративну функцію, але і відмінно захищали приміщення від протягів. Виробництво гобеленів в Європі почалося з Німеччини та Скандинавії, але вже в кінці XV століття, центром гобеленового мистецтва стала Франція і Фландрія. Саме у Фландрії, вперше з моменту народження гобелена, виробництво розширилося

до міських цехів, а не обмежувалося приватними майстрами. Тоді популярними були гобелени з пейзажами і натюрмортами [2].

У Франції тканини епохи рококо часто прикрашалися зображеннями квіткових гірлянд, а в середині XVIII століття ткачі почали відступати від традиційного поділу композиції вертикальними лініями – так з'явилися хвилясті лінії і різноманітні криві. Мануфактура у Бове спеціалізувалася у виробництві тканин з китайськими декоративними мотивами. Крім того, у Франції епохи рококо настав розквіт мереживного мистецтва. Гобелени епохи рококо, як і раніше наслідували живопис [6].

У Середньовіччі сюжети для гобеленів брались із Біблії, але в кінці XV століття – з початком нової стильової течії «Ренесанс», з'явилася мода на пасторальні картинки з молодими пастушками і пастушками, які віддавалися любові на квітучих луках Луари.

Пізніше італійці внесли в мистецтво створення гобеленів композицію і перспективу. До початку XVI століття найпопулярнішими сюжетами були лицарські турніри і полювання (див. додаток А, рисунок А.3).

Виробництво гобеленів у промислових масштабах почалося з 1663 року в «Королівській мануфактурі гобеленів і меблів» у Франції (див. додаток А, рисунок А.5). Тоді ж, такі настінні килими-картини і стали називати гобеленами.

У XVIII–XIX століттях серед сюжетів для гобеленів переважали натюрморти, архітектура, пейзажі або їх поєднання.

Більшість гобеленів XIX століття були репродукціями картин. Вплив індустріальної революції був неминучим не тільки в інструментах, матеріалах і фарбуванні, але і в новому ринку середнього класу і його потребах. Машинні гобелени, хоча і є досягненням у механічному ткацтві, та вони створили загрозу існуванню початкового ручного ремесла.

Необхідність відновлення мистецтва гобеленів була вперше визнана художниками «Руху мистецтв і ремесел» в Англії кінця XIX століття. Звертаючи увагу на втрату індивідуальної креативності, вони відроджували

ідеали середньовічних ремесел у спробі протистояти впливу індустріалізації на декоративні та прикладні мистецтва. Лідером руху став художник Вільям Моріс (1834–1896), який відкрив фабрику гобеленів в абатстві Мертон поблизу Лондона. Протягом п'ятнадцяти років він та його однодумці були дизайнерами не тільки тканин, але і барвистих шпалер. Отже, вони були професіоналами достатньо підготовленими для виготовлення гобеленів.

У Європі протягом кінця XIX століття відбувається відродження гобеленів, заснованих на народних традиціях. Ця тенденція була очевидною в Норвегії після 1890 року, коли були докладені спеціальні зусилля для перекладання сучасних гобеленів на місцеве середньовічне ткацтво. Лідерами відродження був відомий художник Герхард Мунте (1849–1929) та ткаля Фріда Хансен (1855–1931), яка вивчала селянські ремесла Норвегії і винайшла індивідуальне, легке і відкрите ткацтво.

Найбільшим гобеленом XX століття є твір «Христа Апокаліпсису» (1962) (див. додаток А, рисунок А.7) створений амбітним дизайнером, британським художником Грехем Сютерлендом (1903–1980). Це найвидатніший гобелен, коли небудь створений, його розміри – 11,6 x 23,8 метра.

Після Другої Світової війни виробництво гобеленів відновлювалося в Мюнхені і Нюрнберзі, і приватні ткачі працювали по всій Німеччині та у Відні. Серед німців, на відміну від французів, відродження мозаїчного мистецтва викликало більше ентузіазму в якості знову створеного ремесла пост-воєнного періоду, ніж мистецтво гобеленів.

Деякі приватні дизайнери працювали на своїх верстатах в США і Канаді, де більшість великих за розміром гобеленів продовжували імпортувати з Європи. Латино-американське відродження місцевого ремісництва викликало інтерес до виробництва гобеленів в Мексиці і Панамі. Розвивалися південно-американські центри мистецтва гобеленів в Бразилії, Чилі та Колумбії.

Оновлений міжнародний інтерес до мистецтва гобеленів прямо пов'язаний зі строгістю сучасної архітектури. У багатьох сучасних будівлях

поверхня стін залишається порожньою, що забезпечує відповідні параметри для широких настінних гобеленів [8].

У 1962 в Лозанні (Швейцарія) пройшла перша Всесвітня виставка гобеленів, яка з 1965 року повторюється кожні два роки. Ця виставка демонструє величезний загальносвітовий інтерес, породжений з середини ХХ століття, до мистецтва створення гобеленів, а також нескінченну різноманітність дизайнів, матеріалів та їх технік [8].

Ціна гобелена ручної роботи хоч і нижче вартості оригінальних картин, але все-таки досить висока: в Європі естетам доводиться викладати до \$ 3 000 за один квадратний метр художнього тканого полотна. Це обумовлено копітким і трудомістким процесом виготовлення унікального твору мистецтва [3].

У сучасному світі гобелени виконують лише декоративну функцію. Як і гобелени ручної роботи, так і фабричні гобелени є справжніми витворами мистецтва, але ручна робота, безсумнівно, цінується набагато дорожче. Гобелени вдало вписуються в сучасні інтер'єри і надають приміщенню тепло, затишок і крапельку розкоші [2].

Гобеленове мистецтво України розвивалося на основі народного ткацтва та згодом перетворилося на окремий напрям декоративно-ужиткового мистецтва. У 1960–1980-х роках гобелен отримав новий розвиток завдяки художникам-монументалістам. У цей період гобелени використовувалися в громадських будівлях, театрах, палацах культури.

Значний осередок мистецтва гобелену знаходиться у Полтаві – Полтавський художній музей (галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка. Саме в цьому музеї зробила свій внесок у творчість Ольга Пілюгіна. Майстриня зберігає та збагачує українську орнаментику у новому напрямку, розвиває тему сучасного гобелена. Її рослинні килими славлять наш квітучий край. У колекції Полтавського музею зберігаються два гобелени Ольги Пілюгіної – «Дівчина-Писанка» та «Натхненний політ». Роботи виконані в техніці двостороннього гладкого ручного ткання з використанням натуральних

вовняних ниток (див. додаток Б, рисунок Б.1). Тематика творів охоплює прагнення людської душі до знань, кохання та любов до рідного краю [13].

Полтавщина славиться своїми традиціями килимарства та гобеленового мистецтва, яке розвивалося протягом століть. Майстри цього регіону продовжують вдосконалювати техніки та відтворювати унікальні орнаменти, що відображають багатство української культури. Серед відомих майстрів Полтавщини виділяються такі, як: Євген Пілюгін, Олександр Бабенко, Ніна Токова та інші.

Український художник-килимар Євген Пілюгін, очолює Полтавський обласний осередок Національної спілки майстрів народного мистецтва України та організував понад 150 виставок народних майстрів Полтавщини. У 2020 році розпочав серію робіт «Український побут. Традиції та звичаї», плануючи передати їх до Полтавського краєзнавчого музею та Полтавського художнього музею (див. додаток Б, рисунок Б.2) [18].

Майстер килимарства, заслужений майстер народної творчості України, член Національної спілки художників України та Національної спілки майстрів народного мистецтва України – Олександр Бабенко. Його роботи неодноразово експонувалися на виставках, зокрема на ретроспективній виставці «Джерело духовності» у Полтавському краєзнавчому музеї імені Василя Кричевського. Також митець брав участь у Всеукраїнському проєкті «АРТ-ТЕКСТИЛЬ», де були представлені його авторські твори (див. додаток Б, рисунок Б.3) [12].

Майстриня Ніна Токова з Нових Санжар, яка з 15 років займається килимарством, має понад 45-річний досвід у цій справі. Її перший килим-триптих мав розміри 70 на 200 см і був прикрашений маками, соняхами та блакитними квітами. За роки творчості Ніна Токова створила понад 200 килимів, відомих своїми рослинними орнаментами (див. додаток Б, рисунок Б.4). У 2018 році вона стала лауреатом Премії Полтавської обласної ради імені Панаса Мирного в номінації «Народні ремесла». Майстриня є членом Національної спілки майстрів народного мистецтва України [19].

Однією з видатних представниць мистецтва є Валентина Ануарова, майстриня, дослідниця та реставраторка українського традиційного вбрання. Майстриня спеціалізується на виготовленні традиційних жіночих головних уборів, таких як очіпки та віночки, а також виготовляє килими на українську тематику, використовуючи техніки, характерні для центрального регіону Полтавщини.

Художниця Валентина Ануарова зробила значний внесок у розвиток гобеленового мистецтва на Полтавщині. Вона створює чудові килими та гобелени, активно популяризує традиції та техніки, характерні для українського народного мистецтва. Її роботи відзначаються гармонійним поєднанням класичних орнаментів із сучасними підходами до ткацтва (див. додаток Б, рисунок Б.5) [20].

Відомо, що місто Хмельницький має активне художнє середовище. Видатною художницею Хмельниччини є майстриня народної творчості Надія Борецька, яка працює в різних мистецьких техніках, зокрема в ткацтві. Її роботи відомі як в Україні, так і за її межами. Надія Борецька працює в різних техніках, включаючи художнє ткацтво, створюючи унікальні гобелени. Виставкову діяльність художниця розпочала в 1986 році. Серед її досягнень – лауреатство Міжнародного фестивалю мистецтв «Різдвяна містерія» у 1996 році та здобуття міської премії імені Богдана Хмельницького.

Гобелени Надії Борецької відзначаються глибоким змістом і високою технічною майстерністю (див. додаток В, рисунок В.1) [14].

Ще один український художник – хмельничанин, який зробив великий внесок в гобеленове мистецтво – це Петровський Володимир Васильович. Відомий своїми гобеленами, що відображають глибину української культури та фольклору (див. додаток В, рисунок В.2) У 2012 році Володимир Петровський став членом Національної спілки художників України, що свідчить про визнання його професіоналізму та внеску в розвиток українського мистецтва [21].

Отже, гобеленова техніка має глибоке історичне коріння та окремий вид в мистецтві. Саме ця техніка виникла, як вид декоративно-ужиткового мистецтва та від самого початку була вишуканою формою художнього ткацтва. З часом гобелени ставали не лише ужитковими та декоративними елементами в інтер'єрі, а й засобом художнього самовираження митців.

Техніка ручного гобеленового ткання в декоративному мистецтві залишається актуальною й на теперішній час, надихаючи митців на створення нового та унікального, дещо відмінного від традиційного, а подекуди й експериментального текстильного мистецтва.

1.2 Художньо-технологічні особливості виконання творів традиційною технікою гобеленового ткання

Гобеленове ткання, поєднує художній підхід і ремісничу майстерність. Традиційна техніка виконання гобеленів має ряд особливостей, що визначають як технологічний процес, так і художню виразність твору.

Гобелени мають просту техніку плетіння, але вимагають від майстра терпіння та клопіткої праці. Багато хто думає, що гобелен – це вишивка, але насправді це не так. Техніка виготовлення гобеленів буває двох типів: одні відтворюються на верстаті, в якому основа натягнута в прямовисному положенні. Саме у цій техніці були зроблені найбільш унікальні гобелени. Інші, де тканна основа має горизонтальне положення, через що виготовлення гобеленового полотна значно полегшується [9].

Гобелен – це, перш за все, техніка. Техніка гобелена відрізняється від інших форм сплетення тканин і килимів тим, що нитки, за допомогою яких створюється малюнок, не використовуються по всій ширині сітки тканини. Кожна деталь малюнка тканини або фону сплітається ниткою відповідного

кольору, яка вставляється в обидві сторони лише поверх тої ділянки гобелена, де цей колір присутній в малюнку.

Сам термін «гобелен» використовується умовно відносно декоративних тематичних чи тематично-орнаментальних килимів, і зшитих ручним способом, композиційні елементи зображення яких є органічною частиною самої тканини, на відміну від вишивки. Залежно від історичної епохи та країни, килими такого типу мали різні назви: arrasи, вердюри, шпалери, гобелени, обюсони тощо.

Arrasи та вердюри – це види гобеленів, які відіграли значну роль у європейському декоративному мистецтві.

Arrasи – це художні ткані килими, які використовувалися для декорування стін, захисту приміщень від холоду та створення затишку. Назва «arrasи» походить від французького міста Arras, відомого своїм виробництвом гобеленів у середньовіччі [22].

Вердюри – це специфічний тип гобеленів, на яких зображувалися сцени природи, такі як ліси, луки, рослини та тварини. Термін «вердюра» походить від французького слова «verdure», що означає «зелень». Ці гобелени часто прикрашали інтер'єри, створюючи ілюзію присутності природи в приміщеннях.

Одним із відомих прикладів вердюр є колекція arrasів короля Сигізмунда II Августа, що включає гобелени із зображеннями тварин та природи, в тому числі європейських та екзотичних видів, а також фантастичних істот, таких як дракони та єдинороги (див. додаток Г, рисунок Г.1) [23].

У сплетенні однотонних тканин нитка утоку (піткання) проходить під нитками основи та на зворотному боці повторює свій шлях. У завершеному гобелені основні нитки виглядають як більш-менш виразні паралельні переплетення в текстурі або як волокна тканини, залежно від їх шорсткості чи витонченості [10].

В епоху Середньовіччя для створення гобеленів запозичували композиції мініатюр із рукописних книг. У той період ткачі у своєму виконанні мали певну свободу.

Створюючи безпосередньо гобелен, майстри не робили повну копію мініатюри, а, керуючись вимогами ткацької технології, вільно інтерпретували зображення: матеріал і технологія самі підказували манеру виконання.

За доби Відродження ситуація змінилася: ескізи гобеленів почали створювати професійні художники, що призвело до ускладнення композицій цих творів, віртуозності рисунка, детальної проробки форм, – все це не залишало виконавцям жодної можливості для вільної імпровізації.

У період Середньовіччя й Відродження і аж до моменту появи ранніх синтетичних барвників пряжу фарбували за допомогою барвників природного походження. Здебільшого використовували три основні види рослин: марена фарбувальна (*Rubia tinctoria*) – для отримання червоного, резеда жовтава (*Reseda luteola*) – для жовтого та вайда (*Isalis tinctoria*), а згодом індиго (*Indigofera tinctoria*) – для отримання синього кольорів. Метод фарбування в синій колір відрізнявся від інших, оскільки при цьому необхідний був складний процес ферментації.

Для фарбування в червоний та інші кольори використовували хімічну речовину, що відіграла роль закріплювача. Цією речовиною були солі металів, що сприяли проникненню барвника у волокна. Солі алюмінію використовували для світлих і яскравих кольорів, а солі заліза – для брунатних і чорних кольорів. Більшість гобеленів було виткано на нефарбованій вовняній основі, хоч у Німеччині та Швейцарії використовували нефарбований льон для основи, а згодом почали застосовувати й бавовняну пряжу. Для піткання використовували переважно вовняну пряжу, яку в ті часи доправляли переважно з Англії та Іспанії.

Перевагами вовняної пряжі була її легко-доступність і відносно невисока ціна; вироби з неї відзначалися міцністю, до того ж її було нескладно фарбувати. В гобеленах поряд із вовняною пряжею, яка була основним

матеріалом, її застосовували в поєднанні із шовковими, металевими, льняними та бавовняними нитками. Шовкові нитки привозили з Іспанії та Італії, а металеві (або як їх ще називали – прядене золото або срібло) надходили з Венеції та Кіпру. Ці нитки було зроблено з тоненької срібної, часом посрібленої або позолоченої, стрічки, обгорнутої у вигляді спіралі навколо шовкової нитки-основи. Пізніше замість срібла та золота стали використовувати мідь і латунь – окремо або в різних сплавах [5].

Як вже зазначалося, вовна це найбільш популярний і легкодоступний матеріал, що найчастіше використовується під час створення гобеленів. Паралельні вертикальні нитки, що розташовуються вздовж тканини – це нитки основи. Поперечні нитки, що проходять під прямим кутом до ниток основи й накривають їх в процесі ткання, також виготовляються з вовни, зазвичай овечої. Основні переваги використання вовни у створенні гобеленів полягають у її доступності, технологічних властивостях, міцності, а також у тому, що вона легко піддається фарбуванню, дозволяючи отримати широку палітру кольорів, а також є тактильно приємною та екологічною сировиною.

Вовна часто комбінується з лляними, шовковими або бавовняними нитками для створення основи гобелена. Таке поєднання матеріалів дає змогу досягти більшої різноманітності та контрасту кольорів і текстур, а також забезпечує можливість створення детальних сплетінь чи витончених ефектів.

У європейських гобеленах шовк світлих відтінків використовувався для створення художніх ефектів градації тонів і підкреслення просторових елементів. Завдяки блиску шовкових ниток їх застосовували для акцентування деталей і надання ефекту світла, що контрастував із більш щільними, темними й важкими вовняними нитками. У європейських гобеленах XVIII століття найчастіше використовувався шовк, особливо на фабриці «Бевайс» у Франції, для досягнення більш вишуканих тональних ефектів.

Більша частина японських і китайських гобеленів поєднує в собі шовкові нитки малюнку та основи. В Середніх століттях справжні шовкові гобелени також ткали у Візантії і в окремих частинах Середнього Сходу. Повністю лляні

гобелени створювалися у стародавньому Єгипті, у той час як Копти, або єгипетські християни, і середньовічні європейці іноді використовували льон для основи. Бавовна і вовна застосовувалися в доколумбійських перуанських гобеленах так само, як і в деяких гобеленах мусульманського світу протягом Середніх віків. З XIV століття європейські ткачі використовують золоті та срібні нитки утку (піткання), поряд з вовняними та шовковими, для додавання ефекту розкоші. Ці нитки виготовлялися зі срібних або посріблених ниток, перекручених в спіраль уздовж шовкової нитки [11].

Застосування різних матеріалів давало можливість створити різноманітну поверхню, гру світла й тіні, збагатити колір і фактуру, а також краще передати нюанси деталей композиції та відтворити тонкі ефекти й переходи.

В європейських гобеленах блиск шовкових ниток особливо оживляв світлі частини композицій і гарно поєднувався з насиченими, матовими темноколірними плямами, виконаними вовняною пряжею. Починаючи від XV століття, коли європейські ткачі почали застосовувати позолочені та срібні нитки, гобелени набули блиску з ефектом розкоші й багатства.

Для нашого дослідження важливим є технологічний процес створення гобелена та його технічні особливості. Для виконання гобелена використовують дві перпендикулярні системи ниток – основу та піткання. Нитки основи натягують вертикально на ткацький верстат, а кольорові нитки піткання переплітаються із ними горизонтально, утворюючи необхідний малюнок [5].

Цікавий ефект у ткацьких техніках досягається, коли між двома рядами розташовується нитка утку (піткання), що проходить уздовж усієї ширини гобелена, роблячи тканину більш міцною. Ця техніка могла б отримати назву «парчевого» переплетення, проте її принцип полягає у створенні гобелена з додатковою тканинною вставкою. Вона рідко використовувалася, але була відома в Японії у VII–VIII століттях, у східній Персії в X столітті та в доколумбовому Перу [10].

Досвідчений майстер може зробити близько 28 квадратних сантиметрів гобелена ручної роботи на день. Тому великі гобелени рідкість, а їхня ціна – висока. Особливість техніки полягає в тому, що один майстер може працювати над невеликим шматочком гобелена, це дозволяє декільком ткалям брати участь у виконанні одного і того ж гобелена одночасно [3].

Традиційна техніка гобеленового ткання поєднує художню виразність, складність технологічного виконання та довговічність. Завдяки поєднанню орнаментальних і сюжетних композицій гобелени залишаються не лише декоративними виробами, а й цінними мистецькими об'єктами.

Вікові традиції виробництва гобеленів, доповнені сучасними технологіями, зробили їх унікальними за своєю міцністю та експлуатаційними якостями. Завдяки додаванню синтетичних волокон вони довго зберігають свою первісну форму. Техніка гобеленового ткання з механічної точки зору не є надто складною, проте вона потребує значного терпіння та старання. Майстер повинен мати художні знання та виявляти велику витримку. Людина, яка створює гобелен є у певному сенсі живописцем, але замість полотна та фарб використовує нитки. Незважаючи на те, що зображення передається нитками, майстер повинен володіти основами рисунку, колористики, композиції та світлотіні, не поступаючись у цьому справжнім художникам.

Існує декілька варіантів технік ручного плетіння – ткання. Ручне ткання є стародавнім мистецтвом створення тканин і текстильних виробів. Залежно від техніки, ткання може бути щільним, ажурним, з фактурними ефектами або з використанням додаткових декоративних елементів.

Однією з найпростіших і найпоширеніших технік у текстильному виробництві є гладке ткання. Воно забезпечує рівномірну й міцну тканину, яка може використовуватися як основа для декоративних технік, таких як гобеленове ткацтво, вишивка чи фарбування. Основними характеристиками гладкого плетіння є простота переплетення, універсальність, міцність.

Особливості створення гобелена з використанням гладкого ткання представлено в додатку (див. додаток Г, рисунок Г.2).

Гобеленове ткання – це вид ручного ткацтва, де для створення зображення використовується переплетення ниток основи та піткання. Основними техніками ткацьких переплетень у гобеленовому тканні є полотняне, саржеве та ламане саржеве переплетення, а також їх модифікації, такі як ламана саржа по основи та по утоку (див. додаток Г, рисунок Г.3).

Полотняне переплетення: Це найпростіший вид переплетення, де кожна нитка піткання проходить під однією ниткою основи, а потім над наступною (див. додаток Г, рисунок Г.4).

Один із основних видів переплетення ниток у текстильному виробництві – атласне (сатинове) ткання. Переплетення такого типу надає тканині гладку, блискучу поверхню з лицьового боку та матову – з виворотного. Атласне переплетення має односторонню конструкцію: одна сторона тканини залишається гладкою, м'якою та блискучою, тоді як інша – більш матова. Завдяки довгим переплетенням і значному домінуванню однієї з систем – основи або утоку – ця техніка створює характерний візуальний ефект [17].

Декоративне панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» виготовлено в техніці гобеленового ткання з використанням гладкого плетіння, є художнім текстильним твором. В роботі поєднано художні та технічні особливості: добір матеріалів, кольорове рішення, передача об'єму й фактури нитками, створення глибини простору. Гобелен передає атмосферу осінньої задумливості, пам'яті та культурної ідентичності.

Декоративне панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» – це поєднання традиційної техніки гобеленового ткання та сучасної подачі сюжету. У ньому фрагмент міського осіннього пейзажу, що навіює відчуття осінньої меланхолії та теплих спогадів.

Гобелен фіксує частинку історичної вулиці Проскурівської, де фрагментарно зображено обласний художній музей міста Хмельницького.

Переважають теплі, осінні тони: коричневий, бежевий, зелений, охра, сірий. Фонова палітра – приглушена, пастельна, що створює ефект «серпанку»

– легкої імли або туману, притаманної осіннім ранкам. Така кольорова палітра не лише передає осінній пейзаж, а й викликає відчуття затишку та спокою.

Особливістю гобелена є поєднання мови образної символіки з конкретними елементами місцевого пейзажу, що дозволяє асоціювати себе з середовищем теплого осіннього міста. Гобелен вирізняється зміною напрямів ткацьких ліній, комбінуванням фону, що додає зображенню об'ємності та глибини.

Для виготовлення практичної частини кваліфікаційної роботи в матеріалі була обрана техніка традиційного гобеленового ткання. На відміну від друку чи малювання на тканині, у гобелені зображення виникає безпосередньо в процесі ткання, що робить кожен такий твір унікальним. Великі, ткані панно ручної роботи можуть прикрасити будь-яке приміщення і зробити його більш затишним. Сьогодні ці вироби в інтер'єрах – радше, ознака заможності, гарного смаку та інвестицій у вишукане мистецтво.

Гобелени з натуральних матеріалів мають високу зносостійкість. Різні типи ниток, товщина та густина переплетення дозволяють створювати багат шарову, рельєфну поверхню. Гобелен добре функціонує як самостійний мистецький об'єкт у просторі.

Для створення декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» за основу взята дерев'яна прямокутна рама, що забезпечує міцність та надійний натяг ниток основи. Утокові нитки влітаються вручну між нитками основи з використанням човників або без них. Малюнок формується поступово, горизонтальними рядами, що дозволяє детально пропрацювати елементи зображення, фактуру і тіні. Техніка дозволяє поєднувати площинність форми з рельєфністю фактури, створюючи глибину та динаміку композиції. Завдяки техніці гобеленового ткання є можливість точно передавати задум. Кожен створений вручну гобелен існує в єдиному екземплярі, у цьому й унікальність гобеленових творів.

Ключовою особливістю у створенні будь якого великого гобелену є попереднє створення так званого картону. Так як гобелен відіграв роль

великої картини виконаної з ниток, то попередньо для його виготовлення в матеріалі спочатку промальовувалося зображення майбутнього гобелену на картоні в кольорі. В епоху ренесансу до створення картонів залучалися професійні художники. Створював картони для гобеленів і знаний Рафаель Санті – художник періоду високого Відродження..

Картон – це малюнок за яким плететься гобелен, адже без нього неможливо точно перенести художній задум у ткану форму. У гобеленовій техніці картон – це попередній художній твір у натуральну величину, який виконує роль основи для ткання композиції.

У процесі виготовлення декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» також використовувався попередньо створений картон, що розміщується за основою і допомагає під час роботи над гобеленом орієнтуватися у формі елементів композиції й кольорах під час ткання.

Процес створення тканого зображення є тривалим і послідовним – подібно до процесу формування спогадів або збереження історичної пам'яті. Це особливо актуально для теми роботи, де йдеться про осінні враження, сповнені задумливості, спокою та ностальгії за минулим. Гобелен виступає метафорою часу, що плететься з ниток щоденності – як і історія міста Проскурова, зафіксована в образах його архітектури та природи.

Таким чином, декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» є продовженням традицій гобеленового ткання та, водночас, використовує прийоми не повного застилу ниток основи, що має місце в сучасних гобеленах. Так в одному творі представлено як художні так і технологічні особливості, що вдало поєднало технічну майстерність та глибоку повагу до рідного міста і його культурної спадщини.

Тому, дослідивши історію та технологічні особливості створення художніх текстильних виробів технікою гобеленового ткання, для виконання кваліфікаційної роботи було обрано саме цю давню й, водночас, оновлену новими як художніми, так і технологічними прийомами техніку.

2 ХУДОЖНЬО-КОМПОЗИЦІЙНІ ТА ТЕХНОЛОГО-МАТЕРІАЛОЗНАВЧІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ ДЕКОРАТИВНОГО ПАННО ТЕХНІКОЮ ГОБЕЛЕНОВОГО ТКАННЯ

2.1 Ідея та художньо-образне обґрунтування теми «В серпанку осені проскурівські мотиви»

Місто Проскурів, яке нині відоме під назвою Хмельницький, сьогодні є культурним та історичним центром Західної України. Воно бере свій початок ще з XVI століття, а його розвиток тісно пов'язаний зі змінами в геополітичній ситуації різних історичних епох. Назва міста Проскурів (до 1954 року) походить від одного з місцевих символів – хлібців «проскур», які традиційно випікали в монастирях при церквах та соборах [24].

Центральною частиною міста завжди була і залишається вулиця Проскурівська, яка заснована ще в XIX столітті. Ця вулиця розташована на місці однієї з головних транспортних магістралей, що колись вела до селища Летичів. У різні історичні часи вулиця Проскурівська зазнавала численних змін у своїй назві, згідно політичних подій та змін влади, починаючи з Олександрівської, 25-го Жовтня, Леніна і, нарешті, сучасна назва Проскурівська, на честь свого минулого і старої назви міста – Проскурів.

На початок XIX століття будівлі селища Проскурів (ще не міста), все ще будувалися з дерева, глини, покривалися соломною. Тож не дивно, що у 1822 році у містечку сталася пожежа і майже всі споруди згоріли. Так як ці землі входили до складу російської імперії, а селище було важливим логістичним та проміжним пунктом, де зупинялися мандрівники щоб замінити коней і відпочити самим.

Також, у селищі Проскурів стояли гарнізони російських солдат, тож після великої пожежі стала потреба у забудові міста. Був складений

генеральний план міста, де відповідно до нього всі основні вулиці центральної частини сучасного Хмельницького були визначені у тому плані. План був затверджений, а центральна вулиця отримала назву – Олександрівська.

Так сталося, що на представленому плані, саме по цій вулиці, Олександр I – російський імператор, поставив свій підпис затверджуючи план міста. Тож на його честь й була названа ця вулиця. З того часу вулицю Олександрівську починають забудовувати і незабаром вона стає променадом для мешканців міста. Також, ця вулиця була одним із важливих торгових та культурних центрів міста, де розташовувалися основні адміністративні будівлі, магазини та готелі.

Історія вулиці Проскурівської нерозривно пов'язана з архітектурою міста – це єдиний ансамбль будівель, що зберігає дух Проскурова ХІХ століття. Більшість споруд на Проскурівській датуються кінцем ХІХ – початком ХХ століття і зберігають риси архітектурних стилів того часу: класицизм, модерн, еkleктизм.

У 1921 році вулицю Олександрівську було перейменовано на вулицю 25-го Жовтня на честь жовтневої революції 1917 року, яка відбулася у сан-петербурзі в росії. Більшовики знищували все що було пов'язане з царизмом, бо ж будували країну «робітників і селян».

У 1985 році знову зміни в назві – вулиця перейменовується на честь «вождя усіх народів» – Леніна. У часи радянської влади в усіх містах центральні вулиці називали іменем Леніна.

Проте вже через шість років (1991 рік) Україна отримала незалежність, тож символи радянської влади не могли залишатися без змін, тому постанову скасували і центральна вулиця в місті Хмельницькому отримала назву Проскурівська [25].

Слід сказати, що вулиця Проскурівська багата на будинки, які мають історичну та архітектурну цінність. Кожна її будівля, побудована до радянської влади, є архітектурною родзинкою історичного минулого міста, де в

загальному присутній стиль Модерн, що був панівним в Європі на кінець XIX початку XX сторіччя.

Зокрема, Будинок купців Дроб'язків – один з перлин вулиці Проскурівської, побудований у стилі Модерн. Його фасад прикрашають характерні для цього стилю деталі, такі як округлі вікна, декоративні карнизи та орнаментальні елементи (див. додаток Д, рисунок Д.1). Будинок купців Дроб'язків, що уособлює дух проскурівського підприємництва і прогресивного розвитку на початку XX століття. Це символ фінансового та культурного зростання міста, яке активно розвивалося завдяки підприємницьким ініціативам місцевих жителів.

Будинок Журавльових (вул. Проскурівська, 7) житловий будинок межі XIX–XX століть з ресторанним магазином, який належав купецькій родині Журавльових. Пам'ятка архітектури місцевого значення [26]. Історія будинку пов'язана з розвитком торгової справи в Проскурові. Колись у ньому знаходився перший та найкращий гастрономічний магазин міста. У 1880 році місцевий купець Василь Журавльов відкрив у місті перший гастрономічний магазин, як тоді говорили, «європейського стилю», який розташовувався в орендованому міському будинку на розі вулиць Олександрівської (нині Проскурівська) і Дворянської (нині Володимирська). Орендоване приміщення було переобладнано, і незабаром новий «Магазин Журавльова» прийняв перших покупців.

Широкий вибір вітчизняних та імпортованих бакалійних і гастрономічних товарів, можливість брати товар у кредит і робити замовлення, доставка додому і дегустація – усе це було для провінційного Проскурова дивиною. На цьому Василь Журавльов не зупинився та незабаром відкрив ще один (дещо менший) магазин на центральній вулиці Проскурова, на місці нинішнього будинку № 49.

На початку XX століття власницею фірми стає дочка Журавльова – Віра Василівна. З цього часу торгові заклади були перейменовані в «Магазини Журавльової». Саме така вивіска з'явилася на новому двоповерховому будинку

по вулиці Олександрівській (нині Проскурівська, 7), який купчиха побудувала за допомогою рідного дядька Семена Журавльова. На верхньому поверсі була влаштована власна квартира, а більшу частину нижнього поверху було відведено під торгові площі нового гастроному.

На початку ХХ століття у Проскурові набув популярності «цегляний стиль». Головну роль в ньому відіграють художні та технічні якості цегли. Зразки «цегляного стилю» – це переважно громадські споруди або житлові приватні будинки, що збереглись донині. Будинок Журавльових – цікавий зразок споруди, виконаний у найкращих традиціях цегляного мурування, збудований у відкритій червоній цеглі, декоровано різностильовими цегляними деталями.

Виокремлюється центральний розкріпований ордер, який підкреслений рустованими пілястрами, кованим балконом на другому поверсі та увінчаний триступневим аттиком. Аттик та карниз фасаду увінчаний типовими для цегляної архітектури зубчиками. Вікна прямокутні, оздоблені замковими з'єднаннями каменю. Будинок Журавльових – яскравий зразок архітектурного вирішення житлово-торгової споруди у цегляному стилі періоду історизму [26] (див. додаток Д, рисунок Д.2).

На вулиці Проскурівській залишилося чимало старих будинків. От, приміром, високий старовинний будинок, у якому нині розташовані служби «Укртелекому» (Проскурівська, 13). Побудував його понад століття тому дворянин Людвіг Деревоедов, власник найкращої у місті аптеки (див. додаток Д, рисунок Д.3). Ця аптека займала весь перший поверх, тут була «кокторія» (приміщення для фармацевтичних робіт), «трав'яна кімната» (сушарня лікарських рослин), «рецептурна кімната» (для оформлення замовлення й придбання ліків).

Навпроти найкращої проскурівської аптеки був найпопулярніший ресторан міста – «Слон» (Проскурівська, 15) (див. додаток Д, рисунок Д.4). Століття тому заклад славився своєю оригінальною кухнею. Ще одним «козирем» ресторану був оркестр сліпих музик, які грали щовечора. Над

рестораном, на другому поверсі будинку, були обладнані готельні номери. До речі, саме в цьому готелі у вересні 1938 році зупинялася знімальна група під керівництвом видатного кінорежисера Олександра Довженка, яка знімала у Проскурові деякі епізоди фільму «Щорс». Готель припинив існування у 1967 році, а от «Слон» свою «спеціалізацію» проніс крізь роки, щоправда, змінюючи при цьому назви – тривалий час ресторан називався «Центральний», потім «Дружба». Деякий час тут було кафе «Кристал», а нині – «Кондитерська лавка» [25].

Початок ХХ століття – період активного розвитку кінематографа по всій Європі. Саме така тенденція дала поштовх для будівництва перших кінотеатрів на Поділлі, або як говорили в ті часи – ілюзіонів. У 1910 році на першому поверсі прибуткового будинку на тодішній вулиці Олександрівській, місцевий підприємець Йосип Штейншлегер відкрив ілюзіон «Модерн», який став найкращим серед інших кінотеатрів Проскурова. Будинок, у якому знаходився сто років тому ілюзіон «Модерн», зберігся донині та знаходиться за адресою вулиця Проскурівська, 18 у Хмельницькому (див. додаток Д, рисунок Д.5).

Розкішно оформлений кінотеатр створював особливу атмосферу, яка завжди приносила задоволення відвідувачам. Перше приємне враження на гостей справляли масивні дерев'яні двері з декоративним різьбленням (єдині на сьогодні вцілілі двері стилю «модерн» на цій вулиці).

Внутрішнє оздоблення кінотеатру було також високого рівня. Прогулянка просторим нижнім залом дивувала художнім оздобленням стін, великими дзеркалами; навіть плитка на підлозі мала приємні відтінки та візерунки. Ці всі деталі «налаштовували» глядача отримувати задоволення від перегляду нової кінокартини. Зал для переглядів фільмів також був дорого оформлений. Перше, на що звертали увагу глядачі – це яскраві оксамитові штори і завіса.

У кінотеатрі «Модерн» одночасно могли дивитися фільм 200 глядачів. При цьому, кінозал був облаштований таким чином, що можна було зручно розмістити як місця за невелику плату, так і більш привілейовані місця. Перші

ряди були популярними для населення з невеликими статками, адже п'ять рядів лавок були найдешевшими. Наступні за ними – м'які стільці. А найкращими місцями для переглядів вважали бокові, адже там були розташовані крісла та навіть дивани [27].

Серед усіх будівель того часу на вулиці Проскурівській варто виокремити будівлю колишнього Проскурівського відділення Південно-російського промислового банку побудованого у так званому «цегляному стилі», характерному для Проскурова кінця ХІХ – початку ХХ століть.

Будинок Південно-російського банку (вул. Проскурівська, 47) споруджено у 1903 року купцем (гласним Проскурівської міської думи) Давидом Ніренбергом (саме його ініціали відтворені на фасаді), для Проскурівського відділення Південно-російського промислового банку. Будинок відіграє помітну роль в архітектурному ансамблі центральної вулиці міста. Є пам'яткою архітектури місцевого значення:

Південно-російський промисловий банк був одним із провідних акціонерних комерційних банків, відділення якого працювали в кожному великому місті України того часу. У меншій частині будинку (крило вздовж вул. Проскурівської) Давид Ніренберг влаштував невеличкий готель «Венеція». Під час громадянської війни у приміщенні готелю тимчасово перебували штаби військових частин, що на той час володіли містом. Після встановлення радянської влади (листопад 1920 року) будівля банку була націоналізована і передана в користування радянським установам.

З 1986 року в ньому розташувався Хмельницький обласний художній музей.

Перший поверх рустований, міжвіконня та фриз другого поверху рясно оздоблені деталями, виконаними за допомогою цегляного мурування, декор яких підкреслено пофарбуванням. Обидва фасади мають слабо-виразні центральні ризаліти з трикутними фронтонами, в які вписані здвоєні видовжені віконця. На фризах ризалітів круглі глухі віконця з вписаним роком спорудження будинку «1903». На фризі ризаліту, що виходить на вулицю

Володимирську, дві прямокутні ніші з вписаними в них літерами власника будинку – «Д» та «Н» (див. додаток Д, рисунок Д.6) [28].

Як вже зазначалося, з 1986 року у цьому будинку розташовується Хмельницький обласний художній музей – ХОХМ. Будівля неодноразово реконструювалася, але зберегла свою історичну автентичність. Хоча музей був заснований у 1986 році, проте свої двері для відвідувачів він відкрив лише у 1992 році. Його експозиції присвячені сучасному українському мистецтву, що робить його культурним центром міста [24].

Перехід від історії будівлі до ідеї полягає у зверненні уваги саме на унікальність цієї архітектурної пам'ятки, як візуального символу минулого. Серед багатьох архітектурних будівель Хмельницького саме ця була обрана не випадково. Вона поєднує в собі історичну цінність та культурне значення, яке є важливим елементом для візуального осмислення міста. Будівля музею була обрана через її архітектурну цінність та історичну значущість. Також музей знаходиться на Проскурівській вулиці – головній осі міста, що зберігає його історичну пам'ять. Саме тому ця будівля є основою для візуального дослідження теми спадкоємності й плинності часу. Ідея теми базується на візуальному образі історичної архітектури Проскурівської вулиці кінця ХІХ – початку ХХ століття, легкий осінній серпанок виступає як засіб створення настрою, що підкреслює плинність часу та атмосферу споглядання.

Проскурівська вулиця, слугує центральною віссю міста. Вона є символом збереження міської ідентичності, незважаючи на всі історичні зміни. Ця вулиця слугує, як «живий музей» та нагадує про багатовікову історію Проскурова, її визначні події та зміни, що відбувалися в місті. Проскурівська вулиця виступає не тільки як міська артерія, але й як символ тяглості історії та спадкоємності поколінь. Будівлі, що колись слугували торговими або адміністративними центрами, тепер виконують нові функції, стаючи частиною сучасного культурного простору. Це підкреслює ідею постійного оновлення та адаптації міської архітектури до новизни, при цьому зберігаючи свою історичну ідентичність.

Серпанок, як символ часу, огортає історичні будівлі, наче приховуючи їх під легким, прозорим покривалом. Це символізує тісний зв'язок минулого і сучасності, адже, незважаючи на зміни, архітектура міста зберігає спогади про історичні події.

Осінні кольори, такі як багряний, золотий, коричневий та сірий, підкреслюють теплоту та спокій цієї пори року, а також додають глибини історичним мотивам. Плавні вигнуті лінії архітектурного стилю Модерн, огортають будівлі, додаючи вулиці елегантної загадковості та гармонії.

Осінні кольори передають почуття ностальгії та спокою. Серпанок, що огортає будівлі, є метафорою історичної пам'яті. Це невидимий зв'язок між тим, що було, і тим, що є зараз – це ілюстрація часу, що плине, проте не руйнує минулого, а зберігає його.

Ідея теми декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» базується на поєднанні історії та сучасності міста Хмельницький, колишнього Проскурова, через призму краси осінньої пори.

Проскурівська вулиця є однією з найстаріших і найважливіших вулиць міста Хмельницький. Осінь, як символ переходу та завершення циклу, добре передає загальний настрій міста, яке пройшло через численні етапи розвитку. Проскурівські мотиви тут виступають як центральний образ, що втілює історичну спадщину міста через головну вулицю – Проскурівську, що є його серцем і символом. Осінній серпанок додає композиції легкості, елегантності, зберігаючи історичну глибину та настрій часу.

Надихаючись цим настроєм та історичною архітектурною спадщиною вулиці Проскуровська, що є центральною в місті Хмельницькому постала ідея створити декоративне панно «В серпанку осені проскурівські мотиви», після чого розпочався ескізний пошук (див. додаток Е, рисунок Е.1) Обрався ескіз, який був адаптований для виконання у техніці гобеленового ткання (див. додаток Е, рисунок Е.2).

Загалом, ідея розкриває зв'язок між часом і простором, між минулим і сучасністю. Вулиця Проскурівська втілює в собі пам'ять про минуле, яке живе

в кожній деталі старих будівель. Завдяки своїй багатій історії, Проскурівська вулиця стала символом культурного розвитку міста і місцем, де розташовані важливі архітектурні пам'ятки. Вона виступає як своєрідний міст між минулим і сучасним. Сьогодні це головна пішохідна вулиця міста, на якій можна відчутти дух старого Проскурова. Тому, ідея відображення Проскурівських мотивів в осінньому серпанку виникла з бажання підкреслити унікальність та самобутність міста Хмельницького через його історичне минуле.

2.2 Характеристика матеріалів, інструментів та калькуляція витрат щодо виконаного декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» в техніці гобеленового ткання

Кожен вид діяльності потребує певних матеріалів та інструментів. Для виготовлення декоративного панно в техніці гобеленового ткання потрібні: рама, на якій створюватиметься гобеленове полотно; нитки основи; нитки піткання; човники для снування різних кольорів пряжі; виделка, ножиці.

Декоративне панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» в техніці гобеленового ткання створене із натуральних матеріалів – вовняних та бавовняних ниток, що сприяє досягненню фактурності поверхні та глибини зображення. Завдяки техніці гобеленового ткання, в кожному елементі виконаного гобелену зберігається фактурність переплетення та індивідуальна стримана, майже графічна подача роботи.

Для виконання твору технікою гобеленового ткання найперше потрібна міцна рама. Для виконання декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» за основу взята дерев'яна прямокутна рама, що забезпечує міцність та надійний натяг ниток основи (див. рисунок 2.2.1, а).

По верхньому і нижньому краях рами забивались металеві цвяхи малого діаметра із пласкою шляпкою на однаковій відстані (приблизно 1 см), для

закріплення ниток основи й забезпечення рівномірного натягу. Використано оцинковані цвяхи (див. рисунок 2.2.1, б) для запобігання корозії. Для обережного забивання цвяхів у дерев'яну раму використовувався столярний молоток із металевим бойком і дерев'яною ручкою (див. рисунок 2.2.1, б).

а) дерев'яна рама з натягнутими нитками основи

б) цвяхи та молоток, для формування основи майбутнього декоративного панно

Рисунок 2.2.1 – Приладдя та інструменти для виконання гобеленового ткання

Для гобеленового ткання використовуються переважно натуральні та зносостійкі матеріали, що дозволяють досягти виразної фактури, глибини кольору та довговічності виробу такі, як бавовна та напів-вовна.

Часто в техніці ткання використовують льон через свою міцність, стійкість до розтягування, екологічність. Іноді застосовують поліестер або синтетичні нитки у сучасному виробництві для зміцнення полотна ,але рідше в авторських роботах.

Горизонтальні нитки, що створюють зображення, формують його колірну палітру і фактуру – це нитки для піткання. У сучасних авторських гобеленах використовуються акрилова, віскозна, синтетична пряжа, зазвичай для створення ефектів (блиску, контрасту, додаткових фактур). Для м'яких переходів кольору або фонових ділянок можуть також застосовуватись нитки

бавовни. Для блиску, вишуканості, використовуються також шовкові нитки для акцентів чи тонких деталей.

Для виконання декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» обрано за основу бавовняні нитки. Бавовняні нитки трохи м'якші від ниток льону, але також довговічні, добре тримають натяг в основі гобелену.

а) нитки основи (бавовняні)

б) пряжа для піткання

Рисунок 2.2.2 – Основні матеріали для гобеленового ткання

Для виготовлення гобелену «В серпанку осені проскурівські мотиви» було взято за основу світло блакитну бавовняну нитку (див. рисунок 2.2.2, а), яка надає прозорості та легкості виконаному гобелену.

Для піткання декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» основним матеріалом слугувала напів-вовняна пряжа – найпопулярніший матеріал, оскільки вона має багату палітру, теплу текстуру, добре тримає форму й легко тчеться (див. рисунок 2.2.2, б).

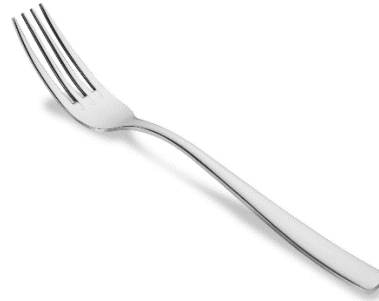
Щоб відтворити зображення гобелену в кольорі, використовувалась кольорова напів-вовняна пряжа наступних кольорів: тепло коричневий, оливковий, зелений, бежевий, сірий та чорний.

Для намотування ниток утку та зручної подачі їх між нитками основи під час ткання використовувались невеликі човники для ткацтва. Човники

(див. рисунок 2.2.3, а) полегшують процес переплетення ниток і дають змогу працювати одночасно з кількома кольорами.

а) човники для ткацтва

б) виделка

в) ножиці

Рисунок 2.2.3 – Основні інструменти необхідні для гобеленового ткання

Для ущільнення рядів утку в процесі ткацтва та для досягнення рівномірної щільності і міцності тканини, що особливо важливо для декоративних гобеленів використовувалась звичайна столова виделка (див. рисунок 2.2.3, б). Для обрізання ниток слугують ножиці (див. рисунок 2.2.3, в).

З огляду на обрані матеріали та інструменти, було складено орієнтовну калькуляцію витрат, необхідних для виготовлення декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» подано у таблиці 2.2.1.

Таблиця 2.2.1 – Калькуляція матеріальних затрат для виготовлення декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви»

Матеріал/інструмент	Кількість	Ціна за одиницю	Загальна сума
1	2	3	4
Дерев'яна рама	1	300 грн	300 грн
Цвяхи	4 упакування	90 грн	360 грн
Бавовняна пряжа для основи	1 бабіна	62 грн	62 грн
Пряжа різнокольорова	6 мотків	250 грн	1500 грн
Оздоблювальна рама	1	2000	2000
Загальна сума			2422

Для надання завершеності композиції, декоративне панно було оформлене в раму з паспарту.

Вартість матеріалів, витрачених на виконання декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» становить 2422 грн.

Отже, у процесі аналізу матеріалів, що використовувалися під час виготовлення декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» було визначено їх основні властивості. Проведена калькуляція вартості, яка дала змогу оцінити загальні витрати на виготовлення гобелену. Це дозволяє точно визначити ціну готового виробу.

2.3. Технологічна послідовність виготовлення декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» в техніці гобеленового ткання

Технологічна послідовність виконання роботи в матеріалі передбачає поетапне виконання художнього задуму у гобеленовій техніці – від вибору теми до завершення роботи. На початковому етапі було здійснено усвідомлений вибір теми художнього твору. Основною ідеєю стало бажання передати особливу атмосферу осіннього міста Проскурова – старовинного міста з багатую історією, яке нині відоме як місто Хмельницький.

Осінь асоціюється з періодом спокою, задумливості й особливої краси, що надихає на творчість. Було прийнято рішення через образи архітектурних споруд, природних елементів та кольори передати настрій теми.

Для візуалізації задуму були створені декілька ескізів (див. додаток Е, рисунок Е.1). Після ескізного пошуку було здійснено відбір остаточного ескізу, за яким має втілюватись робота в матеріалі технікою гобеленового ткання (див. додаток Е, рисунок Е.2).

Робота над ескізом включала кілька етапів:

Попереднє визначення композиції: розташування будівель, елементів природи (дерев, пагорбів) та фігур людей.

Вибір і нанесення основних кольорових плям для розподілу тональних співвідношень. Особливу увагу було приділено підбору кольорової гами, яка мала підкреслювати настрій осінньої природи. Було обрано теплі, стримані відтінки, а саме: коричневі кольори для передачі теплих тонів старовинної архітектури; оливкові та зелено-коричневі відтінки для листя дерев і природного фону; сірі та бежеві кольори для створення ефекту легкої осінньої серпанковості, що огортає силуети людей та міський краєвид.

Після затвердження основного ескізу наступним важливим етапом стала підготовка картону – основного орієнтиру для створення гобелену в матеріалі.

Процес підготовки до безпосереднього виконання декоративного панно в техніці гобеленового ткання включав такі послідовні дії: перенесення ескізу на великий формат, ескіз був масштабований відповідно до реальних розмірів майбутнього гобелену; опрацювання кольорових рішень: кольори були позначені без зайвого деталювання у вигляді великих кольорових плям, що відповідали основним відтінкам майбутнього гобелену.

Це допомогло визначити зони змін ниток та правильність підбору пряжі за тонами кольорів. Було обрано щільний папір формату А.1 для підготовки картону, за яким стало можливим значно полегшити сам процес ткання і забезпечити відповідність готового виробу творчому задуму.

Наступним кроком була підготовка основи для виконання ткання. Підготовка основи – це один із найвідповідальніших етапів у створенні гобелену, який значною мірою визначає якість майбутнього твору.

Процес складався з кількох важливих етапів:

Для роботи було використано міцну дерев'яну раму, пристосовану для натягнення ниток основи майбутнього гобелену. За допомогою металевої лінійки було зроблено розмітку місць для забивання цвяхів уздовж верхнього і нижнього країв рами. Відстань між цвяхами була однаковою – 0,5 см, що забезпечило рівномірний натяг і щільну основу для ткання.

За допомогою молотка обережно були забиті металеві цвяхи з широкими шляпками. Важливо було контролювати глибину забивання, щоб шляпки тримали нитки, але не пошкоджували матеріал рами.

Для основи ткання було обрано міцну бавовняну пряжу світло блакитного кольору. Нитки натягувалися вертикально між верхнім і нижнім рядами цвяхів, обов'язково контролюючи однакову силу натягу на кожній нитці.

Основна увага приділялася тому, щоб усі нитки були паралельними і зберігали однакову напругу, без провисання або перекосу.

Перед початком основної роботи важливим етапом стала ретельна підготовка всіх необхідних матеріалів та інструментів для виконання гобеленового ткання.

Згідно ескізу і кольорової гами було підбрано необхідні кольори пряжі зокрема: теплих коричневих, оливкових, зелених, бежевих, сірих та чорних відтінків. Кожен колір пряжі відповідав певній частині композиції: архітектурним елементам, природі або фігурам людей. Особливу увагу приділяли сумісності кольорів між собою для досягнення гармонійної візуалізації.

Для зручності роботи використовувались човники із цупкого картону, на які намотали нитки відповідних кольорів. Човники дозволяють легко проходити між нитками основи, не допускаючи їх заплутування ниток піткання. Для окремих кольорових зон були підготовлені окремі човники, що спростило перехід між кольоровими ділянками.

Для ущільнення ниток утоку після кожного проходу кольоровою ниткою піткання необхідним є ткацький гребінець із металевими зубцями. Альтернативою цього гребінця стала звичайна столова виделка.

Процес ткання гобелену – це творчий і технічно складний етап, який вимагає уважності, терпіння та точності. Основна мета – передати задум композиції через правильне переплетення ниток основи й утоку (піткання).

Робота розпочалася з нижнього краю рамки, згідно з композиційним планом. Далі поступово почалося заповнення великих площин кольору відповідно до картону (див. рисунок 2.3.1).

Рисунок 2.3.1 – Етапи виконання декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви»

Для кожної ділянки використовували човник з пряжею відповідного кольору. У місцях переходу одного кольору в інший застосовували техніку «стикування ниток», що дозволяло уникнути чітких різких ліній і досягти м'якого переходу. Після кожних декількох рядів утоку тканина ущільнювалася за допомогою гребінця.

Після виконання основного малюнка та заповнення всіх кольорових площин настала фінальна стадія – завершення роботи над гобеленом. Кінці робочих ниток утоку були обережно заховані на зворотній стороні виробу. Після завершення технічної роботи над гобеленом розпочався етап його естетичного оформлення для презентації.

Для закінченого вигляду було прийнято рішення залишити гобелен на дерев'яній робочій рамі та оздобити його декоративною рамою з паспорту (див. додаток Ж, рисунок Ж.1).

Отже, дотримуючись технологічної послідовності під час виконання гобеленового ткання, у підсумку можна зазначити, що досягнуто результату у вигляді гармонійної текстильної композиції – декоративного панно під назвою «В серпанку осені проскурівські мотиви».

2.4 Композиційна характеристика та естетична оцінка виконаного декоративного панно

Виконане декоративне панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» в техніці гобеленового ткання є композицією, в якій використана традиційна техніка гобеленового ткання. Основним елементом композиції є архітектурний елемент, що виступає композиційним центром, навколо якого розгортається сюжет. Навколишні елементи композиції – обриси дерев, лінії пейзажу, брущата дорога тощо – підпорядковані цьому композиційному центру, створюючи гармонійну візуальну ієрархію.

На передньому плані – силуети двох фігур, які тримаються за руки та йдуть мощеною доріжкою. Зображення поділено діагоналлю – доріжкою, яка веде погляд углиб композиції.

Композиція виконаного декоративного панно у прямокутній рамі, на перший погляд, сприймається статичною. Завдяки врівноваженим горизонтальним лініям та м'яким гармонійним переходам кольорів також створюється ілюзія статичності.

Однак, ця ілюзія зникає завдяки діагональній побудові елементів композицій, що умовно ділить зображення на дві частини – ліву верхню та праву нижню. Тож можна стверджувати, що композиція побудована за принципом асиметрії, таким чином створює враження візуальної динаміки. Динамічність зображення підсилюється й різкою перспективою, що оживляє композицію. Завдяки багатоплановості і ритмічному чергуванню елементів – площин, фактур, кольорових масивів – створюється відчуття простору та глибини. Чергування м'яких плавних колірних плям на лінії горизонту також оживляють загальну композицію декоративного панно.

Спостерігається ритмічне чергування кольорових площин – композиційних елементів (дерева, горизонтальні смуги на задньому плані, вертикальний ритм розташування вікон в будівлі). Слід сказати, що розрізняють наступні види ритміки (ритмічного чергування елементів композиції), зокрема: вертикальний, горизонтальний, діагональний, радіально-променевий та віялоподібний. Тож в композиції ще присутній й діагональний ритм площин, а також віялоподібний, що разом створює складний, але врівноважений візуальний потік.

Метричний ритм досягається за рахунок рівномірного чергування ниток основи.

Кольорова палітра в композиції декоративного панно приглушена, тепла, з домінуванням осінніх тонів: тепло-охристого, теракотового, бордового, коричневого. Світлотіньові переходи додатково підсилюють глибину композиції, створюючи ефект серпанку, атмосферності й додають певного

настрою твору. Отже, загальний колорит витриманий у теплій гамі з плавними відтінками, що створює атмосферу спокою, ностальгії та емоційної насиченості. Тонкі колірні переходи – нюанси формують серпанкову атмосферу.

В композиції декоративного панно присутні також й контрасти. Слід сказати, що контрасти розрізняють за кольором, формою та фактурою. Основним контрастом в роботі є світлотний контраст – різка відмінність між темним та світлим, зокрема: темно-коричневий дах зі світло-бежевими стінами будівлі; контраст між темно-сірими силуетами фігур та світло-сірим тлом, на якому вони розташовані; між світло-зеленим і темно-зеленим кольорами дерев та кущів. Можемо спостерігати й кольоровий контраст між відтінками зеленого кольору і теракотово-бордовими кольорами горизонту. Є також контраст фактур – легкої прозорої фактури ниток основи і щільного плетення піткання. Також присутній контраст форм між елементами композиції. Поєднання нюансів та контрастів в композиції декоративного панно робить зображення візуально виразним.

Через поєднання елементів – архітектури, природного середовища та постатей – створюється єдине враження цілісності, де кожна деталь взаємопов'язана й доповнює інші. Це не просто поєднання ниток, кольорів і форм – це продумана композиція, де кожен елемент виконує функцію як естетичну, так і змістову.

Мета створеної композиції полягає в тому, щоб передати глядачеві настрої осені, історичну атмосферу міста Проскурова та людську теплоту, що прихована у простих силуетах.

Згідно закону традицій виконана композиція декоративного панно не є традиційною у плані виконання, хоча техніка гобеленового ткання (переплетення на нитках основи) залишається традиційною. Декоративне панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» – це авторський твір, що не

підпорядковується усталеним нормативам, а навпаки – дозволяє вільне трактування теми, форм і засобів виразності.

Застосовано класичну техніку гобеленового ткання, характерну для прадавньої традиції, а саме ручне ткання на вертикальному верстаті з використанням натуральних волокон вовняної пряжі.

Композиція декоративного панно справляє враження гармонійного та завершеного твору. Всі елементи пов'язані між собою як тематично, так і композиційно. В роботі немає зайвих або недопрацьованих фрагментів, що дозволяє відчутти цілісність і художню завершеність [29].

Елементи композиції у вигляді фактурних ниток, м'яких переплетень та зміненої щільності піткання використовуються з художньою доцільністю, що вони додають композиції твору певної виразності, підкреслюють настрій осені, додають глибини перспективи та виразності без перевантаження.

Отже, взаємозв'язок елементів композиції створює внутрішній зміст виконаного в матеріалі декоративного панно, що визначає як його загальну форму, так і пов'язує внутрішні елементи композиції в єдине ціле, що проявляється у взаємодоповнюючих кольорових плямах, фактурних протиставленнях, за рахунок яких й здійснюється характеристика усіх композиційних складових, що визначають естетику і виразність композиції.

Завершеності композиції надає оформлення виконаної роботи в раму з холодно-блакитним кольором паспорту, що підсилює враження серпанкової вже осінньої прохолоди.

Процес від ідеї та пошуків, до втілення задуму в матеріалі представлено в проекті постеру кваліфікаційної роботи на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти під назвою «Декоративне панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» в техніці гобеленового ткання» (див. додаток II).

ВИСНОВКИ

У процесі виконання кваліфікаційної роботи, тема якої має назву «Декоративне панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» в техніці гобеленового ткання» було досліджено історію розвитку техніки гобеленового ткання як одного із видів декоративно-ужиткового мистецтва, що має глибоке історичне коріння та актуальне мистецьке значення в сучасному культурному просторі. Визначено його художньо-технологічні особливості як в минулому, так і в сучасному текстильному декоративному мистецтві.

У результаті дослідження стало зрозуміло, що гобелен є не лише декоративним елементом, а й художнім твором, здатним передавати настрій, образи та культурну пам'ять. Гобеленова техніка вимагає високої майстерності, точності, відчуття матеріалу.

Під час виконання практичної частини кваліфікаційної роботи була розроблена та реалізована авторська композиція «В серпанку осені проскурівські мотиви», що втілює осінню атмосферу та архітектурні елементи рідного міста Проскурова. У композиції декоративного панно гармонійно поєднано художню ідею з технічними особливостями техніки гобеленового ткання, що дозволило створити оригінальний художній твір.

Було здійснено підбір відповідних матеріалів, визначено кольорову гаму, послідовність технологічного процесу його виконання та завершено виготовлення декоративного панно. Авторське бачення та вивірене композиційне рішення стали основою цілісного художнього образу, яке передає власне ставлення до теми, навіяної рідним краєм.

По завершенні виконання декоративного панно було надано композиційну характеристику та естетичну оцінку цьому художньому твору.

Загалом, для досягнення мети кваліфікаційної роботи було:

– досліджено історію розвитку техніки традиційного гобеленового ткання;

- охарактеризовано художньо-технологічні особливості виконання творів традиційною технікою гобеленового ткання;
- обґрунтовано ідею та художньо-образний зміст теми декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви»;
- підібрано та охарактеризовано матеріали, виконано калькуляцію витрат на виготовлення декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» у техніці гобеленового ткання;
- обґрунтовано технологічну послідовність виконання декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» у техніці гобеленового ткання та виготовлено його в матеріалі;
- охарактеризовано композиційні особливості виконаного декоративного панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» та надано естетичну оцінку твору;
- виготовлено проєкт постеру кваліфікаційної роботи на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти під назвою «Декоративне панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» в техніці гобеленового ткання».

Отже, поставлена мета кваліфікаційної роботи досягнута, всі завдання – виконано. Результатом кваліфікаційної роботи є виконане декоративне панно «В серпанку осені проскурівські мотиви» в техніці гобеленового ткання, в якому збережено як традиції техніки гобеленового ткання, так і застосовано новітні прийоми її втілення.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

- 1 БІЛОУС Альона. «Будівлі старого Проскурова як історичний зв'язок минулого з сучасністю»: Матеріали наукової студентської конференції секції кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва. (м. Хмельницький, 02 травня 2025 р.) / ред. кол.: І. В. Андрощук, І. П. Андрощук [та ін.]. – Хмельницький : ХНУ, 2025. – 96 с. – С. 51–54.
- 2 Стаття «Історія виникнення гобеленів» [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://kilimi.com.ua/stati/istorija-vozniknovenija-gobelenov?srsId=AfmBOorM4AYr4V0pbQ_jkNMAFKz2t0kZ_SZNJEkMA6v42d4KRAabkm9 (дата звернення: 15.05.2025).
- 3 Гобелен: історія і сюжети. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://made.ua-top.org.ua/gobelen-istoriya-i-syuzhety> (дата звернення: 2.02.2025).
- 4 Гобелен – це не тільки тканина. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://gobelen.kosiv.info/blog/gobelin/28-gobelen-ce-ne-tilku-tkanyna.html> (дата звернення: 2.02.2025).
- 5 Ярема-Винар О. С. Західноєвропейський гобелен, технічні особливості його виконання та принципи музеєфікації. – С.–35. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Yarema-Wynar_Olha/Zakhidnoievropeiskyi_hobelen_tekhnichni_osoblyvosti_ioho_vykonannia_ta_pryntsyru_muzeiefikatsii.pdf? (дата звернення: 2.02.2025).
- 6 Історія тканини. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://tkani-ukr-opt.com.ua/istoriia-tkanynu/> (дата звернення: 2.02.2025).
- 7 Текстиль Північного Відродження. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ukrayinska.libretexts.org> (дата звернення: 2.02.2025).
- 8 Гобелен XIX-ого та XX-ого століття [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://gobelen.kosiv.info/blog/gobelin/10-gobelen-xix-ta-xx-stolittja.html> (дата звернення: 2.02.2025).

9 Про Гобелен. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://gobelen.kosiv.info/blog/gobelin/9-pro-gobelen.html> (дата звернення: 2.02.2025).

10 Техніка виготовлення гобеленів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://gobelen.kosiv.info/blog/gobelin/22-tehnika-vygotovlennja-gobeleniv.html> (дата звернення: 22.02.2025).

11 Матеріали для виробництва гобеленів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://gobelen.kosiv.info/blog/gobelin/21-materialy-dlja-vyrobnuctva-gobeleniv.html> (дата звернення: 22.02.2025).

12 Бабенко Олександр Олексійович. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://esu.com.ua/article-38546?utm_source (дата звернення: 22.02.2025).

13 Персональна виставка гобеленів Ольги Пілюгіної. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.gallery.pl.ua/vitayemo-olgu-pilyuginu.html> (дата звернення: 22.02.2025).

14 Борецька Надія Анатоліївна. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://хохм.art/artist/boreczka-nadiya-anatoliyivna/> (дата звернення: 22.02.2025).

15 Гобелени – техніка плетіння. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ibud.ua/ua/post/gobeleny-tekhnika-pleteniya-> (дата звернення: 22.02.2025).

16 Текстиль та гобелени в інтер'єрі. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://kosiv.info/ru/pre-carpathians/news/794-derevo-shchastja-v-ivano-frankivs%60ku-obrostaie-kolodkamy.html> (дата звернення: 22.02.2025).

17 Атласне переплетення [Електронний ресурс]. Режим доступу: [https://infodlapolaka.pl/uk\](https://infodlapolaka.pl/uk/) (дата звернення: 22.02.2025).

18 Виставка творів Євгена Пілюгіна [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.gallery.pl.ua/vistavka-tvoriv-uevgena-pilyugina.html> (дата звернення: 5.03.2025).

19 18. Займається килимарством 45 років. Ніна Токова. СУСПІЛЬНЕ | ЛЮДИ [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://suspilne.media/poltava/74455-a-duze-lublu-derkati-nina-tokova-zajmaetsa-kilimarstvom-vze-45-rokiv/> (дата звернення: 5.03.2025).

20 Валентина Ануарова [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://rukotvory.com.ua/mauistry/valentyna-anuarova/> (дата звернення: 5.03.2025).

21 Петровський Володимир Васильович [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://хоxm.art/artist/etrovskyj-volodymyr-vasylowych/> (дата звернення: 5.03.2025).

22 Ейвас Л Ф. Стильовий розвиток європейського тематичного килимарства. – С 119–120. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/6609/3/19.pdf> (дата звернення: 5.03.2025).

23 Стаття «У Кракові триває унікальна виставка гобеленів короля Сигізмунда Августа» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.polskieradio.pl/> (дата звернення: 19.01.2025).

24 Сторінка краєзнавчого музею Хмельниччини [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://kraimuz.km.ua/pro-nas/>. (дата звернення: 19.01.2025).

25 Назад в минуле: прогулянки вулицями Проскурова [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ye.ua/istiriya/17850_Nazad_v_minule__progulyanki_vulicyami_Proskurova.html. (дата звернення: 19.01.2025).

26 Єсюнін С. Прогулянка Проскуровом. Історичні нариси // Хмельницький: Хмельницький обласний краєзнавчий музей, 2008. – С. 14-16.

27 Знайомство з Хмельниччиною: історія втраченого ілюзіону в Хмельницькому. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://km-oblrada.gov.ua/znajomstvo-z-hmelnichchynoyu-istoriya-vtrachenogo-ilyuzionu-v-hmelnyczkomi>. (дата звернення: 20.01.2025).

28 Єсюнін С. Прогулянка Проскуровом. Історичні нариси // Хмельницький: Хмельницький обласний краєзнавчий музей, 2008. – С. 36–37.

29 Кваліфікаційна робота : методичні рекомендації для студентів спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» / уклад.: Л. А. Корницька. – Хмельницький, 2024. – 35 с.

ДОДАТОК А

ГОБЕЛЕНИ РІЗНИХ ІСТОРИЧНИХ ЕПОХ

(довідковий)

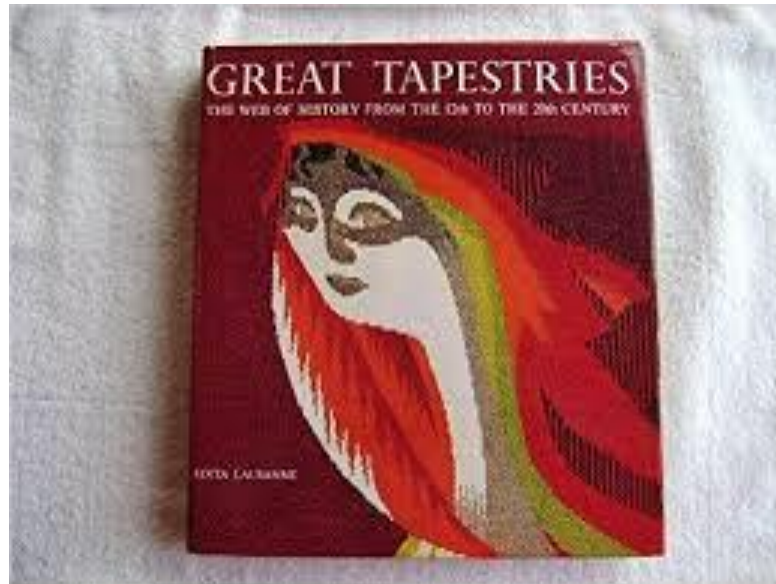

Рисунок А.1 – Збірник з колекцією гобеленів

Рисунок А.2 – Гобелен «Фортуна», Бернард ван Орлі, Брюссель, XVI ст.
Одна з дев'яти частин під назвою «Почесті», сплетеного в майстерні Пітера
ван Аельста

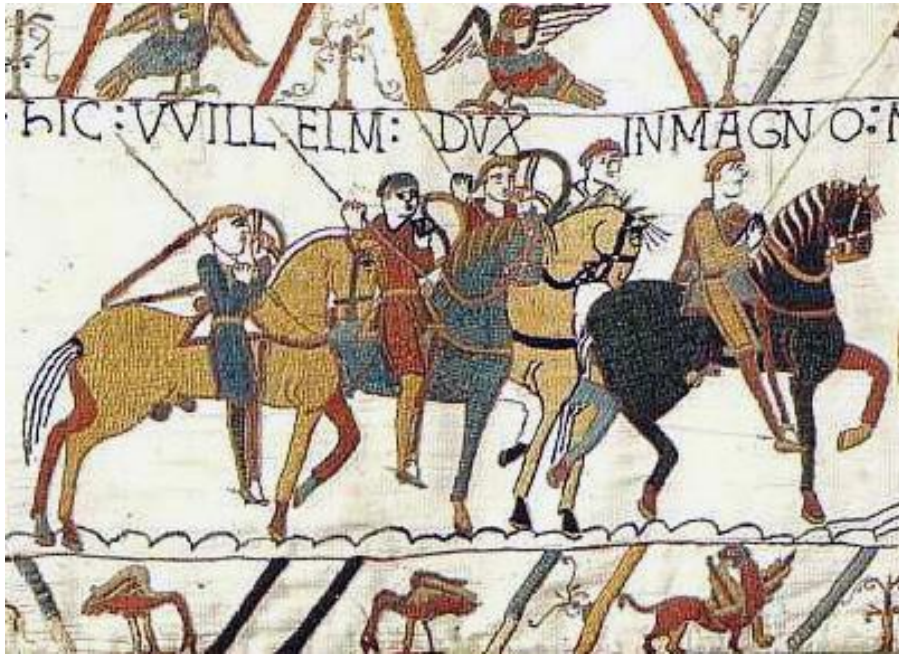

Рисунок А.3 – Гобелен Байє. Гобелен романської доби – XIII ст.

Рисунок А.4 – Дама з єдинорогом. Гобелен XV ст.

Рисунок А.5 – Король Людовик XIV в мануфактурі Гобеленів, XVII ст.

Рисунок А.6 – Гобелен XVIII ст., стиль рококо

Рисунок А.7 – Грехем Сютерленд. «Хрест Апокаліпсису», XX ст.

ДОДАТОК Б

ГОБЕЛЕНИ УКРАЇНСЬКИХ МАЙСТРІВ ХХ СТОЛІТТЯ
(довідковий)

Рисунок Б.1 – Гобелени Ольги Пілюгіної

Рисунок Б.2 – Гобелени митця Євгена Пілюгіна

Рисунок Б.3 – Гобелени митця Олександра Бабенка

Рисунок Б.4 – Гобелени майстрині Ніни Токової

Рисунок Б.5 – Гобелени майстрині Валентини Ануарової

ДОДАТОК В

ГОБЕЛЕНИ МАЙСТРІВ м. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
(довідковий)

Рисунок В.1 – Гобелени майстрині Борецької Надії

Рисунок В.2 – Гобелени Володимира Петровського

ДОДАТОК Г

ХУДОЖНЬО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ ТВОРІВ
 ТРАДИЦІОНОЮ ТЕХНІКОЮ ГОБЕЛЕНОВОГО ТКАННЯ
 (довідковий)

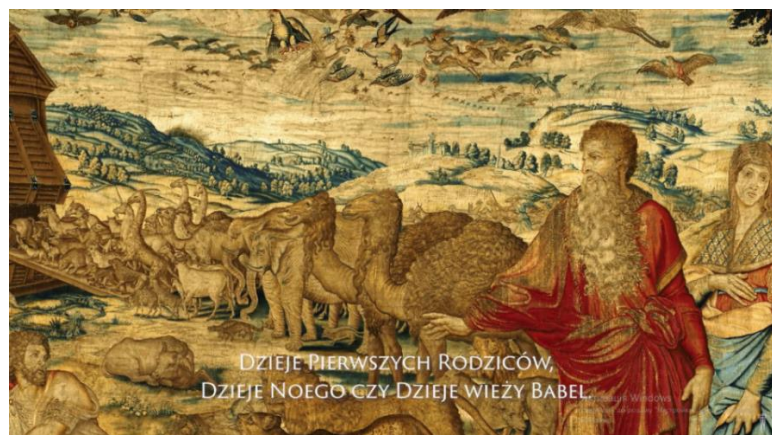

Рисунок Г.1 – Колекція arrasів короля Сигізмунда II Августа, , XVI ст.

Рисунок Г.2 – Особливості гладкого гобеленового ткання

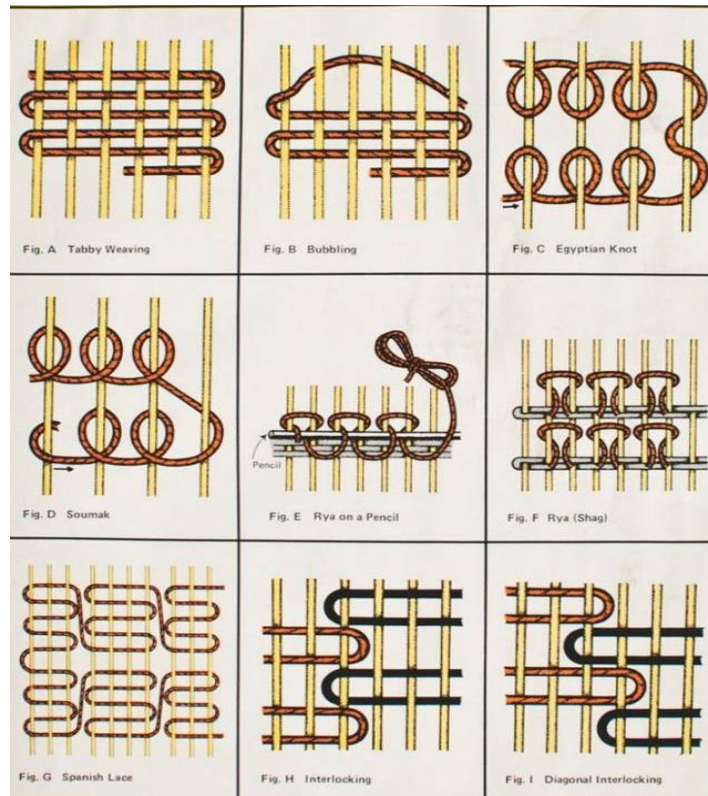

Рисунок Г.3 – Ткацькі переплетення в гобеленовому ткані

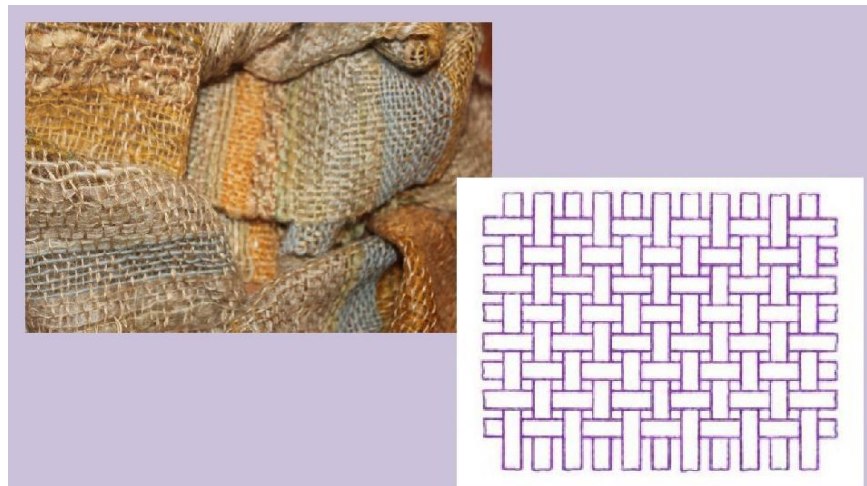

Рисунок Г.4 – Найпоширеніше ткацьке переплетення в гобеленовому ткані

ДОДАТОК Д

**ІСТОРИЧНІ БУДІВЛІ вул. ПРОСКУРІВСЬКОЇ у м. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ
(довідковий)**

Рисунок Д.1 – Будинок купців Дроб'язків (візуалізація)

Рисунок Д.2 – Будинок Журавльових

Рисунок Д.3 – Аптека Людвіга Деревоедова

Рисунок Д.4 – Ресторан «Слон»

Рисунок Д.5 – Кінотеатр «Модерн»

Рисунок Д.6 – Південно-російський промисловий банк

ДОДАТОК Е

ЕСКІЗНИЙ ПОШУК КОМПОЗИЦІЇ ДЕКОРАТИВНОГО ПАННО
«В СЕРПАНКУ ОСЕНІ ПРОСКУРІВСЬКІ МОТИВИ»

(довідковий)

Рисунок Е.1 – Ескізний пошук

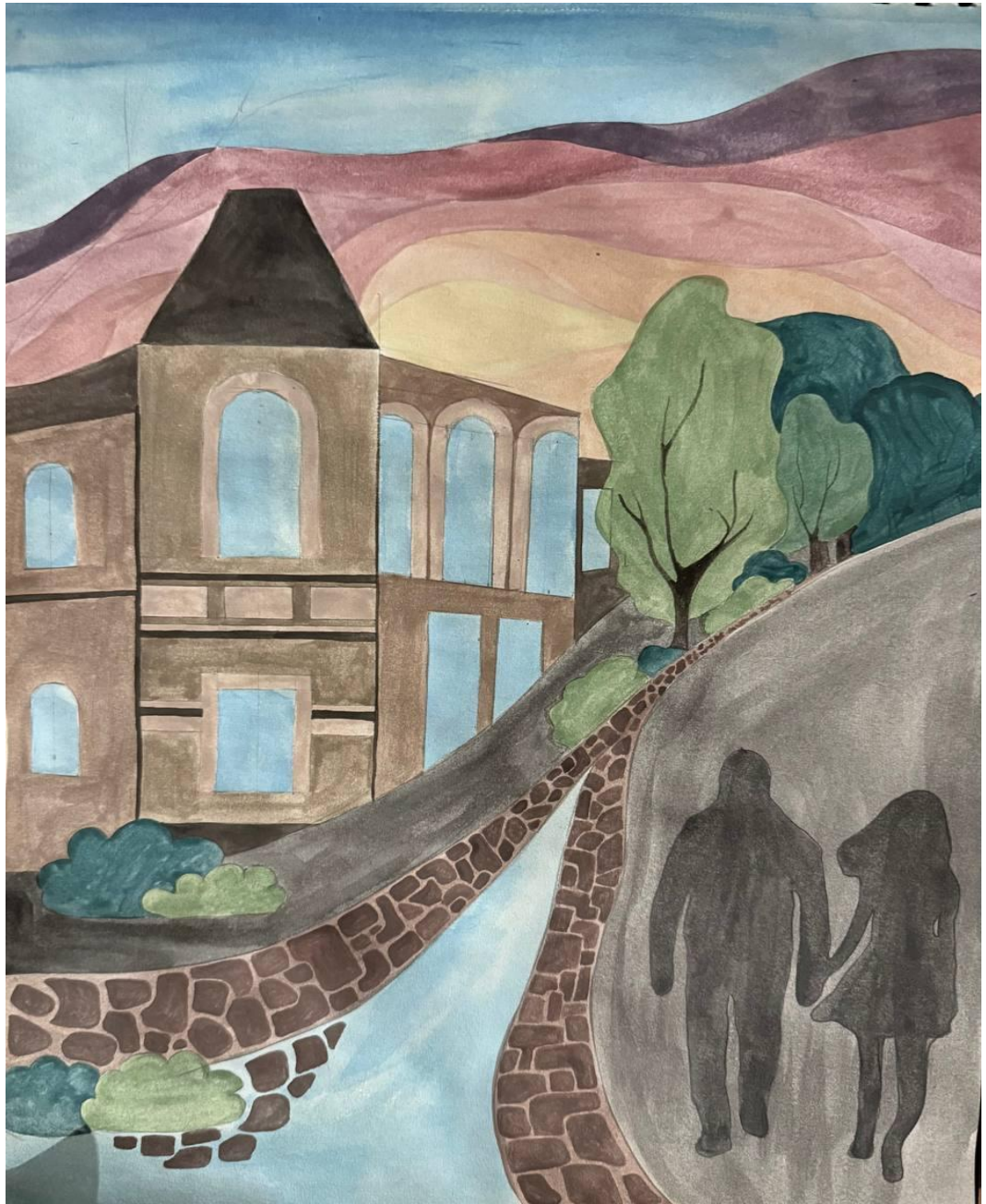

Рисунок Е.2 – Ескіз обраний до виконання

ДОДАТОК Ж

**ВИКОНАНЕ ДЕКОРАТИВНЕ ПАННО «В СЕРПАНКУ ОСЕНІ
ПРОСКУРІВСЬКІ МОТИВИ» В ГОБЕЛЕНОВІЙ ТЕХНІЦІ**

(обов'язковий)

Рисунок Ж.1 – Завершене декоративне панно

ДОДАТОК И

ПРОЄКТ ПОСТЕРУ ДЕКОРАТИВНОГО ПАННО «В СЕРПАНКУ
ОСЕНІ ПРОСКУРІВСЬКІ МОТИВИ» В ГОБЕЛЕНОВІЙ ТЕХНІЦІ

(обов'язковий)

Кваліфікаційна робота бакалаврського рівня
Декоративне панно "В серпанку осені прокурівські мотиви"
 в техніці гобеленового ткання

ДЖЕРЕЛА НАТХНЕННЯ

Хмельницький обласний художній музей

Осінній пейзаж Поділля

Сучасні гобелени

ПОШУК ТВОРЧОЇ ІДЕЇ

ФОТО ГОТОВОЇ РОБОТИ

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ

ПРОЦЕС ВИКОНАННЯ

ЗДІБУВАЧ:
ст.гр. ДМ-21-1 Альона БІЛОУС
ОПП "Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво"

КЕРІВНИК:
Лариса КОРИНЬКА
Доцент кафедри технологічної та професійної освіти
і декоративного мистецтва, канд. пед. наук, доцент

АНОТАЦІЯ:
Кваліфікаційна робота виконана в техніці гобеленового ткання, в якому збережено як традиції техніки, так і застосовано новітні прийоми її втілення. Декоративне панно «В серпанку осені прокурівські мотиви» є авторською інтерпретацією осіннього настрою старого міста Проскурова (вул. Прокурівська м. Хмельницький), що відображає теплоту спогадів, плавність ліній осінніх дерев та архітектурних форми, знайомих кожному його мешканцю.